

SUFFRAGETTEKRŐL ÉS EGYEBEKRŐL.

Írta: GALLÓ PAULA.

Paris, az kis város – mondta egy nap szomszédom a penzió étkezőasztalánál, aki kevéssel azelőtt járt volt Parisban. Önkénytelenül elmosolyodva az arcába néztem, de egészen egyszerű és nyugodt volt a szeme nézése s az arca kifejezése. Néhány nap múlva, alkalmilag, felvezetett a Primrose Hill tetejére és elmagyarázta a szélrózsa minden irányában elterülő, beláthatatlan háztengerből kiemelkedő nagy épületekből melyik micsoda és mi van még túl a láthatárt szegélyező, ködből s füstből álló szürkéségen, csak ritkán, kivételesen derült napokon láthatóan. És így fejezte be magyarázatát: Látja, én itt nőttem fel a Primrose Híd tövében és a fejemben gyerekkorom óta ez a kép, ami a Primrose Hill tetejéről látszik, asszociálódott a „nagy város” fogalmával; hát én nem tehetek róla, hogy kicsinek láttam Parist.

A forgalma pedig ennek a város-óriásnak olyan, hogy onnan el jövet, minden város, minden utca először is üresnek, szinte élettelennek tetszik. Ha ebben a városban és ebben a forgalomban csak észrevehetővé, könnyen megtalálhatóvá tud lenni valami, az már eredmény, de az angol nőknek a szavazatjogért folytatott küzdelmét nemcsak meg lehet találni, de nem lehet elkerülni. Ha az utcán járunk, hol a hetilapjaikat áruló suffragettek állják utunkat, hol meg óriási plakátok fogják meg a szemünket. Szóba álltam egy ilyen lapelárusítóval, azt mondta: „Én nem tudok beszélni, se írni, pénzem, sincs, amit odaadjak, de azt akarom, hogy részem legyen a választójog kivívásában, hát minden szabad délutánon kimegyek 10 lappal az utcára és nem megyek haza, amíg mind a tizet el nem adtam.” Plakátjaik, különösen az utolsó képviselőválasztások idején, jobbára a liberális párt plakátjainak variációi. A liberálisok a lordok vétója elleni harcot tették csatakiáltásukká és ezt tárgyalta legtöbb plakátjuk is. Erre a nők azt mondták, ha az egész felsőháznak nincs rá joga, hogy az alsóház határozatait törvényvé válásuk útjában megakassza, sokkal kevésbé hagyható meg ugyanaz a jog egyetlen embert a miniszterelnök kezében. A Conciliation Bill egy millió angol nőnek megadja a választójogot, az alsóház második olvasásában elfogadta 110 szótöbbséggel, tehát nagyobb többséggel, mint a költségvetést vagy a Veto Billt, harmadik olvasásának a miniszterelnök állta útját. S a suffragettek plakátjain megmaradt a palástos koronás lord, kinek hátára írja a maga vétó-elleni tiltakozását az „angol férfi”, csak még az „angol asszony” is melléjük került, aki viszont az „angol férfi” hátára írja a maga tiltakozását a miniszterelnök vétója ellen. Hiszen a nők ügyének nem használt valami óriásit ez a megformulázása a dolognak, már azért sem, mert a lordok elleni hangulat se volt valami izzó (ámbar erről Lloyd George igazán nem tehetett, ő megtett minden tőle telhetőt, hogy azzá tegye), ami megint természetes abban az országban, ahol a szocialista agitátortól az elméleti jogtudósig mindenki tudja, hogy a felsőház vétója minden Veto Bill nélkül is tehetetlen vég-eredményben, mihelyt erős közvélemény áll az alsóház

határozata mögött. De mint plakátok, mint figyelmet felkeltők és az emlékezetben megmaradók, kitűnő ötletek voltak ezek a folytonos hozzákapcsolódások más ismert, aktuális képekhez.

Vasárnaponként a parkokban székekről argumentáltak az asszonyok a Conciliation Bill mellett s mikor őszre fordult az idő, bevonultak a hangversenytermekbe. A Queen's Hall nagyon népszerű és nagyon jó hangversenyek szoktak benne lenni, de soha olyan lelkes, tapsrakész hallgatóságot benne nem láttam, mint amikor a Women's Social and Political Union tagjai töltötték meg. Ez a leggazdagabb szavazati jogi egyesületek egyike és a legharciasabb is. Több hónapi fegyverszünet után ők kezdték újra az ősszel a „militant” agitációt, azaz: küldöttségeket alakítanak és hivatkozva a törvényre, mely a kihallgatásra jogot ad, nem veszik tudomásul, hogy a miniszterelnök nem fogadja őket; előre mennek, valameddig a rendőri kordonba nem ütköznek s mert azon is át akarnak menni, rendesen néhány letartóztatás a végeredmény. Mikor az ősszel a miniszterelnök a képviselőház feloszlását bejelentette s ezzel a Conciliation Bill törvényé válása bizonytalan időre elhalasztódott, egyedül a W. S. P. U. tért vissza az alkotmányos módszerek mellőzéséhez. De ők annál határozottabban. Ugyanaz nap elindítottak 12 tagú csoportokban egy 300 tagú küldöttséget a miniszterelnökhöz és ez a küldöttség volt az első, melynek tagjai nemcsak passzíve ragaszkodtak előrehaladási szándékukhoz, de támadták is az útjukat álló rendőröket, ablakokat vertek be, stb. A rendőröknek meg az volt az utasításuk, hogy kerüljék a letartóztatásokat. Talán ennek a két körülménynek a találkozása volt az ok, hogy a rendőrök, akik különben igen jóindulatúak és rendszerint, amint magam láttam, úgy viselkednek, mintha a suffragettek védelme volna jelenlétük célja, most brutálisan bántak a tüntető nőkkel. Az utcai dulakodásnak végre is 114 suffragette letartóztatása vetett véget. Ezeket azonban egytől-egyig szabadon eresztették másnap, mert a vád képviselője, belügyminiszteri utasításra, elejtette a vádat velük szemben. A napsajtó ezért, ha röviden is, de élesen támadta a minisztert, a W. S. P. U. pedig új deputációt alakított, aminek újabb utcai harc és ezúttal a letartóztatottak egy részének elítélése 14 naptól 2 hónapig változó időre lett az eredménye. Az Unió határozottan nyert ezzel: ülései sokkal látogatottabbak, gyűjtései eredményesebbek, gyűléseinek hangulata még sokkal lelkesebb, szinte izzó lett ezután. Miss Christabel Pankhurst elemében volt. És ha azt kérdezzük, használt-e az ügynek e harcmódor felújítása. erre azt feleli az Unió, hogy a ködörös székű régi argumentum és hogy semmiféle jogot a férfiak szélesebb tételei se tudtak elérni, valameddig meg nem mutatták, hogy el vannak rá készülve erőszakkal is megszerezni azt. És Mrs. Pethick Lawrence felolvas napilapokból kiollózott eseteket asszonyokról, akiket a férjük megvert. úgy hogy kórházba kellett őket vinni, asszonyokról, akiket a férjük 4-6 apró gyermekkel elhagyott, asszonyokról, kik ugyanazért a munkáért felényi fizetést kapnak, mint a férfiak és így fejezi be: mit jelent a mi harcmódorunk? Azt jelenti, hogy néhány száz asszony, aki felismerte, hogy asszonytestvéreik milliósámmra szen-

vednek száz formában és hogy ennek csak a törvényhozásban részt vevő asszony vehet gátat, odaadták a maguk testét tetteles bántalmak tárgyául, mert ezzel megrövidíthetik ama milliók szenvedéseit. És ha John Burns miniszteri állása magasságából megvetéssel beszél az erőszakoskodó asszonyokról, akad, aki a fejére olvassa, hogy amikor John Burns még munkásvezér volt és 30.000 főnyi tüntető munkásság élén elfoglalta a Trafalgar Square-t, ez 2 ember életébe került és 70 rendőr sebesült meg és amikor ezért bíróság elé állították, a védője Mr. Asquith, a mai miniszterelnök azzal érvelt, hogy gondolják meg a bírák, csak 70 rendőr sebesült meg, holott 30.000 főnyi felizgatott tömeg volt jelen. Az asszony-deputációk támadása után pedig a legnagyobb igyekezet se talált kék foltnál és karmolásnál nagyobb sérülést egy rendőrön is és azt is csak tán haton. Miss Cicely Hamilton pedig, aki régebben megállapított program szerint beszélt egy gyűlésen pár nappal a deputációk után, nem kerülve ki a kérdést, mellyel akkor ott telítve volt a levegő, azt mondta: a múlt napok bebizonyították, hogy vannak a nők közt is olyanok, akiknek a dulakodásban örömeük telik; hát miért háborodnánk fel ezen? Hogy a férfiak közt vannak olyanok, mindig tudtuk mindnyájan, hogy a nők közt is akad, az végre is nem csoda, hiszen mindnek volt apja, de az, hogy eddig nem tudtuk róluk, csak újabb bizonyítéka annak, hogy a nők szabad fejlődésükben gátolva vannak. Azt hiszem, ha a nő felszabadulása minden téren tény lesz, még több olyan tulajdonságról, melyeket „férfias”-nak tartottunk eddig, fog kiderülni, hogy – emberiek.

Az eszme térfoglalása az egyesületeken kívül is igen nagy. Társaságban gyakran esik szó róla és nagyon gyakori eset, hogy az asszonyok, akiknek nemcsak a pártállása, de a gondolkodásmódja is lényegében konzervatív, nagyon határozottan mellette foglalnak állást. Senki sem tekinti ezt ott valami szélső radikális álláspontnak, az igaz, hogy az általános választójogot a nőknek majdnem csak azok követelik, akik nem is kívánják, hogy meglegyen, de valami okból ellene nem akarnak állást foglalni, hát azt kívánják, aminek elérése úgyszólván kilitástan. Mindig a férfival egyenlő feltételek alatt követelték és a múlt nyáron, részben hősies önmegtadással, verekedtek a Conciliation Bill-ért, amely mindössze egy millió asszonynak adna választójogot, holott a férfi-választók mai száma felül van a hét million. Mennyire napirinden van a kérdés, mutatja egyebek közt az is, hogy a télen alig volt olyan napi fogyasztásra szánt vígjáték a londoni színházakon, mely az aktuális célzások és tréfák közt ne ejtette volna módját a suffragettek emlegetésének. Különben a londoni színházakban a nők ügye barátainak öröme telhetett e télen nagyobb okokból is, mint amekkorát az imént említett reklám erre adott. És most nem arra gondolok, hogy a „Híres Asszonyok” díszfelvonulását ismételtelen adták zsúfolt házak előtt, nagy anyagi sikerrel és a szöveg meghallását szinte lehetetlenné tevő állandó tapsriadal között; sem arra, hogy Gertrud Kingston igazgatása alatt új színház nyílt meg s első darabjával Aristophanes Lysistrata-jának egy, mondjuk, variációját hozta színre, melyben a nők politikai jogaikat vívják ki ugyanazokkal a fegyverekkel, melyekkel az

eredeti vígjátékban Görögországnak visszaszerezték a békét (a színház megnyílt előtt az a hír járta be a lapokat, hogy csak női közönségre számít, ami ellen Gertrud Kingston tiltakozott, ígervén, hogy a Little Theatre nézőterén egy férfinak se kell majd pirulnia), hanem arra gondolok, hogy ez a Little Theatre London szimata, első kísérlete volt a kis nézőterű, intim, a játék finomságait érvényre juttató színházaknak, hogy igazán artisztikus a berendezését és igen jól, az átlagos londoni színházaknál sokkal jobban, játszanak benne. Arra gondolok továbbá, hogy az egyik nagy színházban hónapokon keresztül estéről-estére adták George Páston (egy lelkes suffragette írói álneve) „Senki leányá”-t, és hogy ez a darab, mely a törvénytelen gyermek sorsát a nőmozgalom szellemében, bátran és nyíltan választotta problémájául, sajtó és közönség egyhangú véleménye szerint a szezon legszámottevőbb sikerei közé tartozott. Pedig komoly darabbal, amelyikből még látványosságot se lehet csinálni és melyik még ennek tetejébe nyugtalanító problémákat ad fel nézőinek, Londonban sikert aratni igazán nem könnyű dolog.
